

Bijlage 1
Cultuurhistorische analyse
Hegedyk 13 Boksum

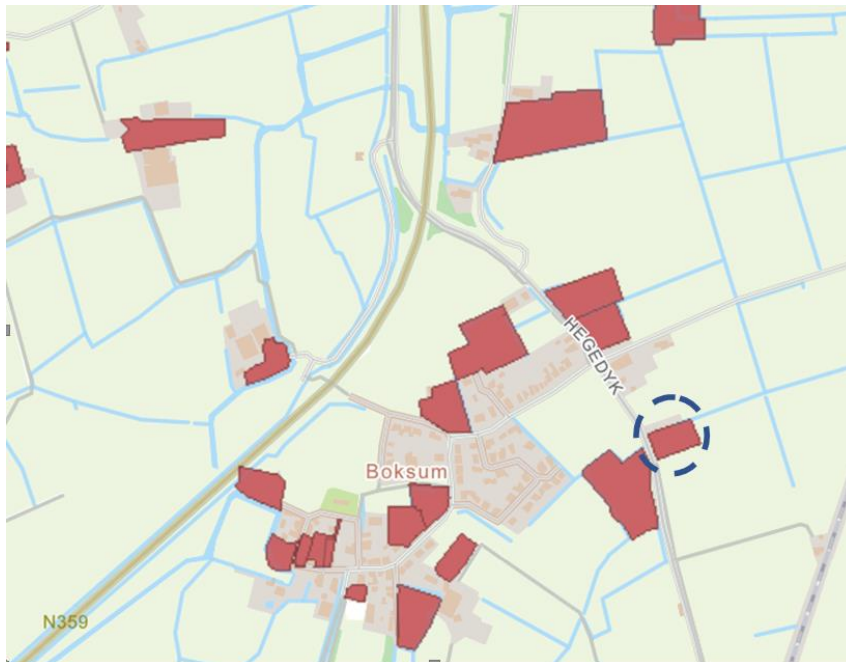
Cultuurhistorische waarden (CHK Fryslân)

De locatie ligt aan de oude zeedijk. De zeedijk is de begrenzing tussen de polder (het aangeslibde land) en de kwelderwal die van Bozum naar Marsum loopt

Vooraf de historische terpbewoening heeft een hoge archeologische verwachtingswaarde. De locatie aan de Hegedyk heeft een middelhoge archeologische waarde

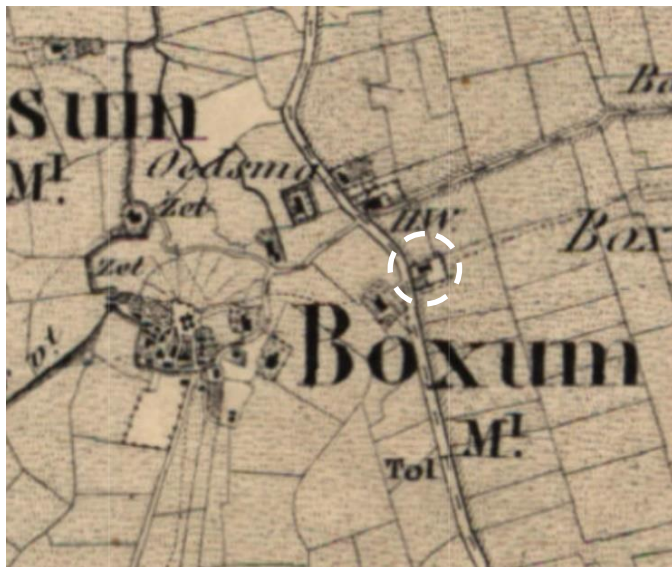
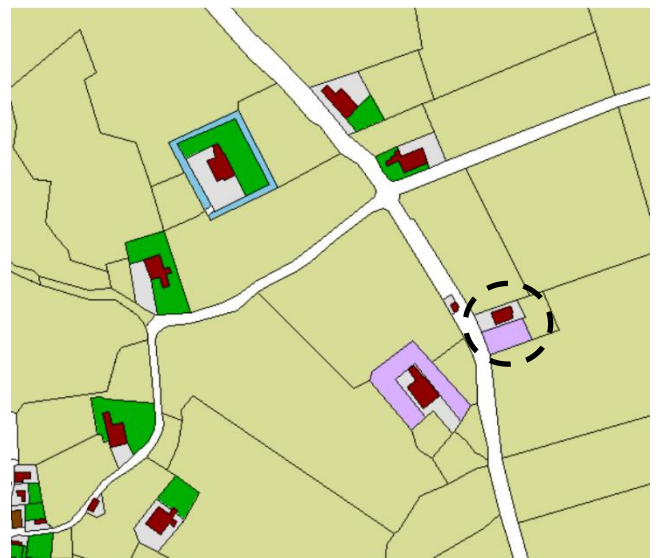
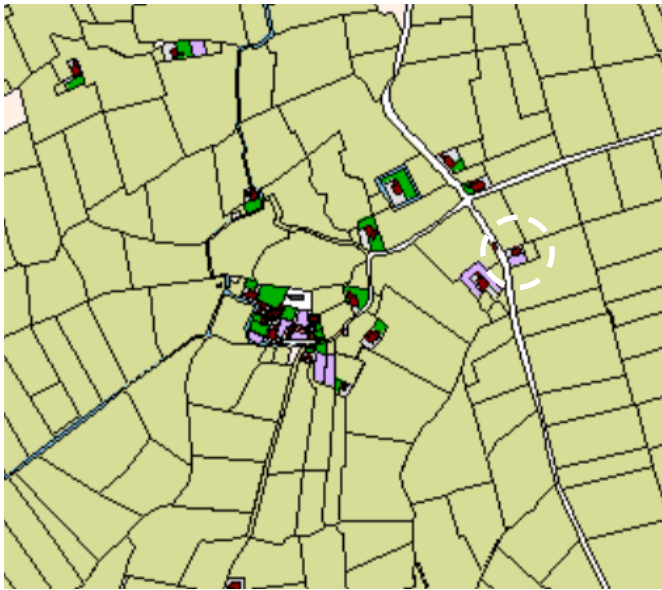

Op de CHK Fryslân is de locatie aan de Hegedyk aangemerkt als (historische) boerderijplaats

Langs de boerderij loopt een historisch kerkpad.

(cultuur)historische ontwikkeling periode 1832-1930

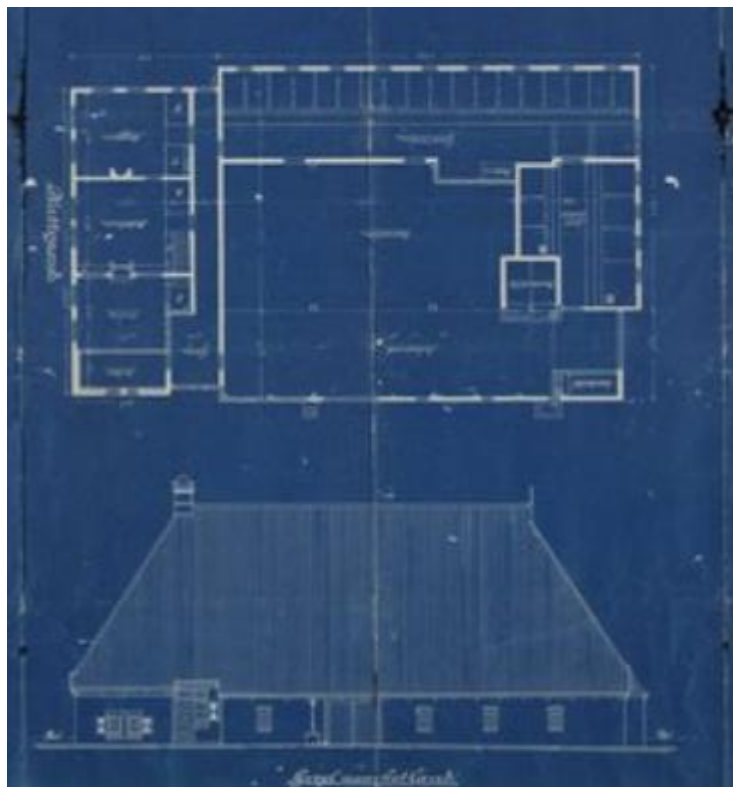

De ontwikkeling van de locatie in de periode 1832-1900-1930

In 1832 (bovenste 2 kaarten) maakt de locatie deel uit van een verzameling boerderijen aan de oostkant van het terpdorp Boksum. De boerderij-erven hebben bijna allemaal (moes)tuinen en fruithoven. De mate van zelfvoorzienendheid is hoog. Markant is dat noordwestelijk van de Hegedyk 13 midden op de dijk een klein arbeidershuisje staat. De bebouwing binnen het perceel bestaat alleen uit 1 rechthoekig bouwvolume nl. stelpboerderij. De omliggende boerderijen hebben allen een aangebouwd "foarhûs" en zijn van een andere maat en schaal. Deze liggen ook op de kwelderwal en aan "de binnenkant van de dijk" en zijn van voor 1800. De stelpboerderij aan de Hegedyk die in de polder ligt heeft de woning, de stal, de zuivelbereiding en het hooi allemaal onder 1 dak. Het is bekend dat de boeren met minder land vaak beschikten over een stelpboerderij. Op de kaart rechtsonder (1930) is het opvallend dat de overige boerderijen inmiddels zijn gesloopt, ze hebben plaatsgemaakt voor woningen. Mogelijk dat de landbouwcrises (1878-1895), die ontstond door de import van goedkoop graan uit de VS en Canada, daarin een rol heeft gespeeld. De stelp aan de Hegedyk heeft, misschien wel juist vanwege zijn kleine schaal, standgehouden. Naast de boerderij is dan een hok bijgebouwd.

Op de kaart van 1960 (linksboven) is de situatie ongewijzigd. Op de kaart van 2021 is te zien dat het kalverenhok is afgebroken. Zuidelijk op het perceel zijn trekkershutten gebouwd en de sloot noordelijk van de stelp is gedempt. De kavelgrens is opgeschoven naar het noorden.

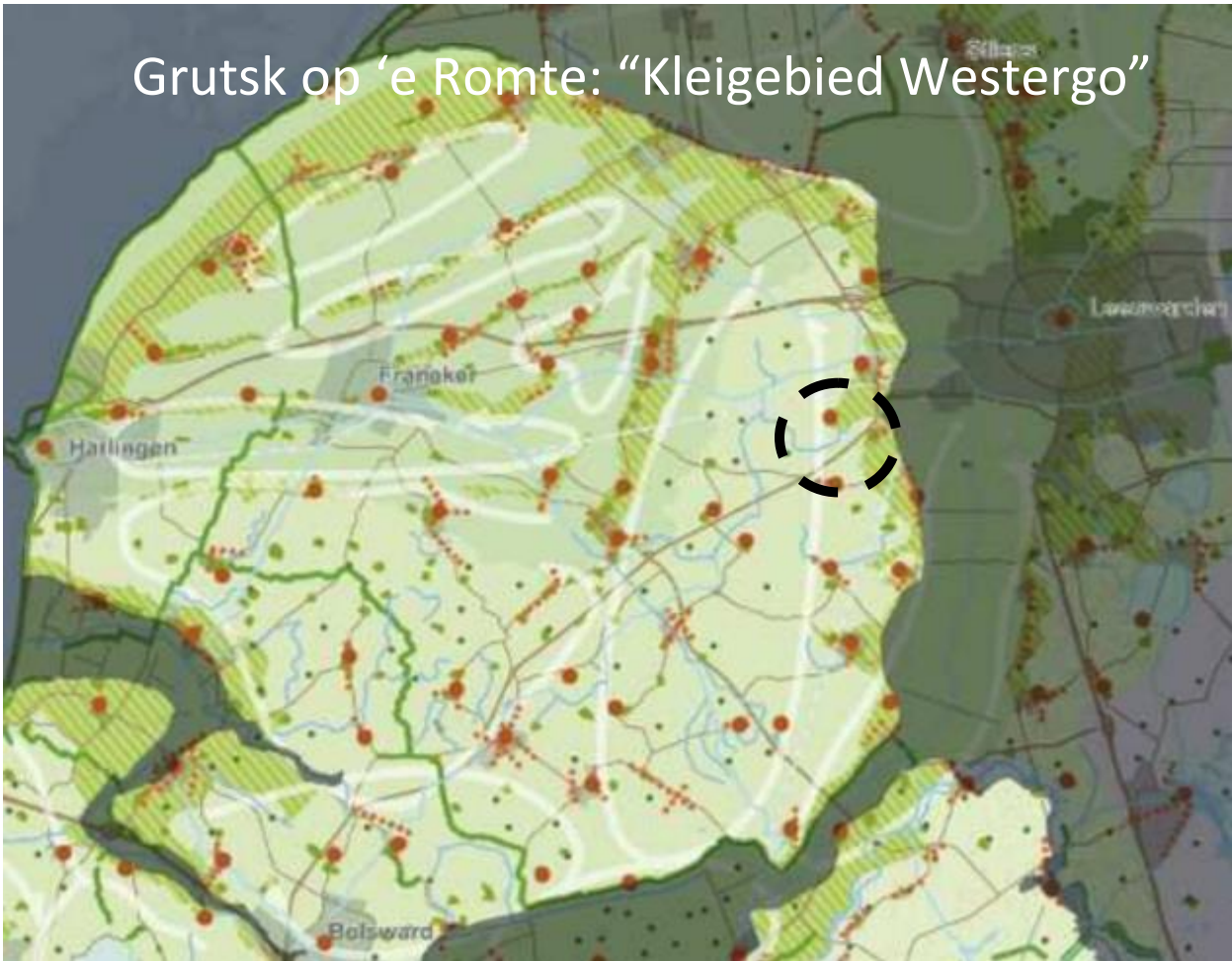
Het principe van een stelpboerderij. Deze is gebouwd rond 1900 in Easterein

Op de bovenste kaart (1930) zijn de belangrijkste structuurvormende elementen d.m.v. een witte stippellijn weergegeven: de contouren van de stelpboerderij met het naastliggende hok en het slotenpatroon. Het erf heeft een orthogonale opzet. Met een pijl is erfontsluiting aangegeven.

De luchtfoto daaronder geeft de huidige situatie weer. Met witte stippellijnen is de situatie uit 1930 verbeeld. Daarbij valt op dat het hok is gesloopt. Daarvoor in de plaats zijn er nieuwe bouwwerken tegen de stelp aangebouwd. Zuidelijk van de stelp zijn kleine gebouwtjes (trekkershutten) "over het erf uitgestrooid". De noordelijk gelegen sloot is gedempt en het erf in noordelijke richting vergroot.

Grutsk op 'e Romte: “Kleigebied Westergo”

Het gebied waar de locatie in ligt wordt in de provinciale structuurvisie “Grutsk op ‘e Romte” aangemerkt als Kleigebied Westergo.

Boksum is een terpdorp. Het dorp ligt op de kwelderwal Bozum-Marsum. De locatie aan de Hegedyk ligt zuidoostelijk van Boksum. De locatie ligt in het kleigebied Middelsee & Marne. Deze gronden zijn ontstaan door aanslibbing (klei) van zee. Als een stuk land hoog genoeg was dan werd er een dijk om heen gelegd: inpoldering. De locatie ligt aan de oude zeedijk die voor 1200 is aangelegd.

De polderverkaveling is rechthoekig. Percelen worden begrensd door afwateringssloten. Het polderlandschap worden gekenmerkt door openheid. De boerderijen zijn als groene puntverdichtingen (opgaand groen) waarneembaar in het landschap.

Het zijn vaak zware kleigronden. Omdat ze daardoor moeilijk te bewerken worden de gronden gebruikt voor de veehouderij.

Grutsk zet in op het behouden van de karakteristieken van dit polderlandschap. De belangrijkste kenmerken bewegen zich op een hoger schaalniveau. Daarbij kan gedacht worden aan het behouden van de openheid, smalle kwelderwallen, brede oeverwallen, groene silhouet van terpdorpen etc.

Kijkend naar de schaal van dit perceel moeten de volgende zaken worden behouden of versterkt:

- de boerderij als groene puntverdichting in het open polderlandschap
- sloten/verkavelingspatroon behouden
- archeologische waarden veilig stellen
- reliëf van de zeedijk en boerderijterp behouden
- bebouwing binnen de bestaande kavelgrenzen
- benutten van historische gegevens (analyse) om nieuwe ontwikkelingen in te passen
- niet te dicht op de dijk bouwen
- beleefbaarheid van de dijk wordt ook bepaald door ontwikkelingen nabij de dijk; onder andere heldere bebouwingsstructuren waarbij maat en schaal van belang zijn.